

séget mondanak el, emléket mutatnak meg, amit jobbra csak ők ismernek.

A könyv az első évad 35 utazását foglalja össze. Kicsit bepillantást nyerhetünk a kulisszák mögé, a forgatás pillanataiba is, és a képanyag kiegészül az adásban elhangzott idézetekkel. Régi nagyjaink, utazóink, költőink, íróink szólalnak meg. Már a cím is kiemeli, kivastagítja a **HAZA** szót, utalva annak fontosságára.

A Magas-Tátrában, a hazai turistaság bölcsőjében kezdik Kárpát-Hazajárásukat, és minden elszakított országrészt felkeresve jutnak el a Csíki-havasokig, és a magyarság legnagyobb zarándokhelyére, a csíksomlyói búcsúba. A természeti képek, hegyvidéki tájak mellett felvillannak kincses városok (Körmöcbánya, Selmecbánya, Kassa, Nagyszombat, Versec, Újvidék), a szépséges Torockó főtéri házсорának képei, pompás templomcsodák (Csütörtökhely, Demsus, Mattyasóc, Bánffyhunjad, Boldogasszony), kárpátaljai, felvidéki fatemplomok, egykor szebb napokat látott kastélyok és kúriák (Fehérvíz, Nagypestény), várak, vármok (Nedec, Sebesvár, Sztrecsény, Szendrő, Törösvár, Szomolány), emlékművek és dőlt keresztű temetők. Wass Albert betiltott szobra a holtmarosi templomban várja, hogy egyszer végre közterületen is felállíthassák. Felkeresik Böjte Csaba árváit, a helyi néptáncsoportokat, megszólaltatnak hagyományőrző zenekarokat, bemutatják a muravidéki tojásfestést vagy egy gömőri fafaragó művészt. A szerémségi szórványvidéken lévő Maradék falu már nevében is beszédes. A harmonikán játszó, elfogyásról éneklő idős embernek nemcsak a képét látom, de emlékezetem mélyéről előszedem szívbe markoló dallamait is.

A filmsorozat és nyomában a könyv is kedvet ébreszt a hazajáráshoz, a határainkon túl lévő csodás természeti látnivalóink, s ennek kapcsán az ott élő magyarok meglatogatásához, elősegítve ezzel a nemzet határainkon átvélő újraegyesülését és a határainkon túl élő magyarok nemzeti iden-

titásának megtartását. Induljunk el, minél többen a Kárpát-hazába, otthonról, haza! Ne csak a tömbmagyarság lakóhelyeire, hanem a szórványvidékekre is, vigyünk nekik is reménységet, megmutatva összetartozásunkat! Ebben példaértékű e könyv.

(Hazajáró szemmel. A Kárpát-medence kincsei. Képek, szemelvények a Hazajáró utazásairól a történelmi hazában. I. évad. Írta és szerk.: *Moys Zoltán*. Hazajáró Honismereti és Turista Egylet, [Budapest], 2020. 335 oldal)

Udvarhelyi Nándor

FÜLÖPSZÁLLÁS TÖRTÉNETE KÉT KÖTETBEN

Fajszi Mária és férje éveket töltött a kutatással, hogy munkájuk eredményeként megismerhessük a Felső-Kiskunság történelmi léptékekkel is ősi településének, Fülöpszállásnak a történetét. Az első és a második kötet megjelenését öt év választotta el, s bár mindkettő önállóan megállja helyét a Felső-Kiskunság történelmi irodalmában, kétségtelen összetartozásuk nem hagyható figyelmen kívül. A kötetekben kibontakoznak Varga Istvánné Fajszi Mária történetírói erényei, ám alkotói tevékenységétől elválaszthatatlan az első kötetben még szerényen a címlap verzőjén, a másodikban már a címlapon feltüntetett Varga István, aki kutatótársaként mindvégig segítője volt a mű megszületésének. Fülöpszállás történetének két kötete egy házaspár elkötelezett közös kutatásainak példaértékű eredménye. A szerzők mindazt megismertetik az olvasókkal, amit a kiskunsági település népe átél a XIII. századtól a XX. század végéig.

A nagy távlatot áttekintő könyvek együttes újraolvasását mindenki számára ajánlom, akik szeretnék alaposabban megismerni a település életének szervesen egymásra épülő mindennapjait. Az első kötetben a szerzők bemutatják hogyan élte át Fülöpszállás lakossága a viharos évszázadokat a kunok

hazánkba költözésétől a kiskunsági „*törökvilág*” évtizedein át a Rákóczi, majd Kossuth vezette szabadságharc árnyékában. Hogyan fejlődött a helyi mezőgazdaság a redempció nyomán, s alakult a céhes ipar, míg a népesség gyarapodása és a gazdasági fejlődés következtében Fülöpszállás falu mezővárossá válhatott. Természetesen nem maradhatott ki az izgalmas betyárvilág, a kiegyezés okozta változások, majd az I. világháború nehéz éveinek bemutatására sem. A háborúk sajnos soha nem kímélték ezt a népet.

Az önállóan is rangos második kötet kezdő évszáma 1945, első fejezete nem véletlenül viseli *A háború borzalmai* címet. Nehéz évtizedek köszöntöttek hazánkra, benne Fülöpszállásra. Elég csak a további fejezetcímekre pillantani: *Felszabadítás-megszállás; Új barázdát szánt az eke; A kulák az év minden egyes napján aktív ellenséges munkát fejt ki, ...útban a rendszerváltás felé*. Szerzőink az idősebb olvasók számára emlékeket, a fiatalabbaknak szinte hihetetlen eseményeket idéznek hitelesen, emberközelí, olvasmányos formában. A hitelességet nem lábjegyzetek igazolják, hanem a fülöpszállási olvasók, akik közül sokan név szerint részesei a könyvnek. Ők ott voltak az események sűrűjében, szubjektív emlékeiket az olvasó szembesítheti a történelemmel. Ha valakinek mégis kétsége támadna, az a kötet végén megtalálja a leírtak hitelességét igazoló források felsorolását.

Mindkét kötetben külön fejezet tartalmazza a hitélet tárgyi és személyi feltételeinek alakulását, nagyobb teret szentelve a református vallásnak, hiszen történelmi tény, hogy a Felső-Kiskunságban a hívők többsége ezt a hitvallást követte. Az egyháztörténeti fejezet az első kötetben 1652-ben kezdődik, amikor a fülöpszállásiak lelki életét a neves prédikátor, Kálmáncsehi István munkássága formálta.

„*A világ Isten szötte szőnyeg. / Mi csak visszaját látjuk itt, / És néha – legszebb percekünkben – / A színéből is – valamit*” – olvashatjuk a gyönyörű idézetet Remenyik Sán-

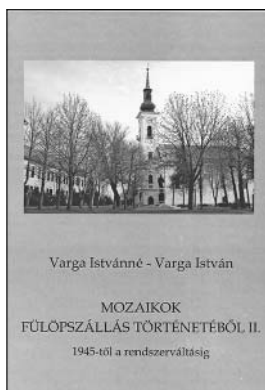
dor költeményéből. A szerzők szerencsés kézzel segítik olvasóikat a témához szükséges elmélyülésben. Az idézett versrészlet legyen az elismert költő, vagy egy lelkipásztor alkotása, bizonyosan kiváltja, felerősíti az olvasó megismerés iránti vágyát. A költői gondolat megteremti a hangulatot a múlt eseményeinek befogadásához, felkelti az érdeklődést a helyi történelem alaposabb megismerésére.

Az egyház irányító szerepe, befolyása elvitathatatlan és bőségesen dokumentált a fülöpszállásiak lelki és erkölcsi életének formálásában. Hasonlóan fontos szerepe volt és van az iskolai nevelésnek, oktatásnak a települések életében. A jövőt építő gyermekek felkészítése mindenkor kiemelt figyelmet érdemelt a községi vezetőktől és a lakosságtól egyaránt. Egy-egy tanító életre szóló hatással lehetett tanítványaira, nem véletlen, hogy közülük számosan helyet kaptak a Fülöpszállás történetét bemutató kötetekben, részévé váltak a község történelmének. Az iskolai nevelés és a lélek gyógyítása, erősítése mellett szerzőink nem feledkeztek meg a lakosság fizikai egészségének gyógyításáról az orvosokról, a gyógyszerészekről, de a bábák és a javasasszonyok praktikáiról sem.

Mindkét könyvet gazdag képanyag zárja, vizuálisan is történelmi távlatba emelve Fülöpszállás mindennapjait. Minden olvasónak, különösen a Fülöpszállással közös történelmi múltra tekinthető jászkunsági olvasóknak jó szívvel ajánlom Fajszi Mária és Varga István bemutatott könyveit. Aki teheti, olvassa el a régebben megjelent kötetet is, hogy jobban átélhesse a korban közelebb álló második kötetben leírtakat.

Fülöpszállás történetének második kötetében Mikszáth Kálmántól kölcsönzött

ajánlás olvasható: „Nem azért ajánlom pedig könyvemet az én csendes szülőfalumnak, hogy ott valaki megvegye, s még a tetejébe el is olvassa, hanem azért ajánlom nekik ezt a könyvet, mert tőlük tanultam, ami benne van. Ha van benne valami érdemes, az az övék.”

Úgy vélem, Fülöpszállás története mindannyiunké, minden olvasóé, aki érdeklődik a Jászkunság hajdan volt mindennapjai iránt. Hiteles és olvasmányos községtörténet, amelynek segítségével ki-ki utat találhat a jászkun múlt, a kiskunsági református lakosság történelmének megismeréséhez.

(Varga Istvánné Fajsi Mária: Mozaikok Fülöpszállás történetéből a II. világháborúig. Fülöpszállás Község Önkormányzata, Fülöpszállás, 2015. 152 oldal; Varga Istvánné-Varga István: Mozaikok Fülöpszállás történetéből 1945-től a rendszerváltásig. Fülöpszállás Község Önkormányzata, Fülöpszállás, 2020. 190 oldal)

Bánkiné Molnár Erzsébet

RÁBAKÖZ AZ INVENTÁRIUMOK TÜKRÉBEN

Az olvasó egy nagyszerű monográfiát vehet kézbe a Kisalföld egyik legjellegzetesebb néprajzi csoportjának XVIII–XIX. századi anyagi kultúrájáról. Mégpedig a maga nemében az elsőt, melynek minden szava hiteles, mert eredeti kéziratok, nagyrészt vagyronleltárak adatain, azok értő elemzésén alapsznak.

A mű szerzője Csizsár Attila, a Soproni Múzeum néprajzi gyűjteményének kurátora, aki évtizedek óta kutatja őseinek múltját, és sokszálú munkájának eredményeit ebben a könyvben összegzi. Kapuvári gyökerei nagyban hozzájárulnak a rábaközi kultúra bensőséges ismeretéhez, autentikus értékeléséhez.

Rábaköz a Kisalföld szívében, a Hanság, a Rába és a Nagyerdő között fekszik, az egykori Sopron vármegye területén. Az Árpád-kor óta magyarlakta vidék, amelynek népét csak kevés más etnikumú lakosság tarkította a XVII. században: a német Garta (ma Kapuvár része) és a szláv Tótkeresztúr (a mai Magyarkeresztúr). Az itteni jobbágyfalvak és a hat kurialista község világát a középkortól a XX. század közepéig alapvetően paraszti életmód jellemezte, ami két mezővárosára is rányomta bélyegét: Kapuváron és Csornán a népviselet szinte a II. világháborúig fennmaradt. A köztudatban Rábaköz éppen a népviselete és remek hímzései révén vált ismertté.

Csizsár Attila kötete „klasszikus” történeti néprajzi tanulmány a táj lakóinak késő újkori anyagi kultúrájáról és annak változásáról. Széles körű, elmélyült levéltári kutatáson nyugszik, ami sokoldalú néprajzi tájékozottsággal és megfontolt kutatói attitűddel párosul, ezért következtetései tárgyyszerűek. A címben jelzett témáról teljes képet alkot.

A Bevezetésben sokoldalúan vázolja föl Rábaköz földrajzi, településbeli adottságait, történeti, gazdasági, társadalmi, vallási helyzetének alakulását a feudalizmus és a polgárosodás korában.

Tárgyának részletes kifejtését megelőzően bemutatja a mű alapjául szolgáló tekintélyes levéltári Forrásokat, reálisan értékelve hasznukat és hiányosságait. Az ódon írások jelentőségét azzal is kiemeli, hogy